

Altă scenă din spectacol,
cu Sebök Klára (Ida) și
Mihály Pál (Mihály).

gizorii Harag și Márton se completează fecificat: suflul de autenticitate adus de Márton (interpret cunoscut al unei întregi galerii de țărani și fin analist al universului lor) este potențat de știința spectacologică și de gustul lui Harag, într-o construcție scenică nu atât „stilizată”, cit esențializată, nudă, de o economie strictă, în care drama este aproape complet încredințată mișcărilor interioare ale personajelor. Ispita unei paralele cu stilul tragediei grecești ar duce, cred, la concluzii false, disproporționate, dar intenția regiei n-a fost totuși departe de un asemenea stil, care se citește, parecă, în urmărirea și în „fixarea” momentelor statice din însuși fluxul dinamic al acțiunii, adică în efortul de a reține, măcar în parte, ceea ce ar putea fi omeneste durabil din ceea ce e trecător, în continuu declin. Se citește, de asemenea, această intenție și în conducerea mișcării, a pantomimei, ca și a rostirii verbale a interpreților. Toți sînt văzuți statuar, rectiliniu, cu excepția Lelei Mári, pe care sărăcia o face flexibilă, ușor de aplecat, după cum toți vorbesc cu anumită zgîrcenie de tonuri, în timp ce aceeași Măriné e fixă și zgomotoasă, interpretarea lui Balogh Eva subliniindu-i tocmai versatilitatea umorală și morală. Principalii purtători ai dramei sînt, însă, Vadász Zoltán (Lukács), cu un echilibru de mare actor în rolul soțului bogat, schiop și vîrstnic, al sărmaneii Ida, căreia Sebök Klára îi împrumută nu numai frumusețea, ci și o nervozitate singulară, o surdă, abia sufocată pasionalitate. Într-un rol de un singur episod, Márton János își demonstrează bravura compozițională, de „caracterist” (Bodo bá), în timp ce Orosz Lujza (mama lui Lukács) își demonstrează forța expresivă într-o manieră complet lipsită de semnele efortului. Relativ nouă, nedită, este apariția lui Senkálzsky Endre, într-un rol de țăran (primarul chiabur Krekuc), care lărgeste și diversifică registrul acestui talentat, viguros actor. Oarecum plat, fără relief psihologic și scenic, — Mihály

Pál, tînărul iubit al Idei (Mihály), pereche nefericită a lui Gheorghe din Năpasta. De altfel, întreaga piesă a lui Asztalos este un fel de „năpastă”, cu bornele de tensiune inversate, în care fatum-ul, temperamentele și interesele socio-economice se ciocnesc și se amalgamează într-o pastă dramatică densă, comunicativă și semnificativă, chiar și fără prisosul expresionist-grotesc al aparițiilor Cerșetorei (Kapusi Mária). Astfel, în linii mari, operația de recuperare scenică a piesei lui Asztalos poate fi considerată ca reușită, desfășurîndu-se în condiții de sigură asepse artistică.

■ FLORIILE UNUI GEAMBAȘ

de Sũto András

Bătea, la începutul secolului trecut, dinspre inteligenția Europei speriate de expansiunea napoleonică a francezilor, și în special dinspre tinerimea cultă germană — un vînt de nesupunere, de prevenire și contestare a tiraniei, a opresiunii din afară și dinăuntru. *Wilhelm Tell* al lui Schiller e din 1804, iar Heinrich von Kleist publică în 1810 nuvela exemplară *Michael Kohlhaas*, povestea „unuia dintre cei mai loiali și în același timp mai slobozi oameni ai timpului său” și din care om, în mod paradoxal,

tocmai „simțul de dreptate a făcut un tîlhar și un ucigaș“. Este vorba de geambașul pe nume Michael Kohlhaas, fiu de învațător, trăind pe malul râului Havel din Bran-

condus de Thomas Münzer. Situația din națiunea lui Kleist — aparent limitată la un „caz personal“, la frustrarea morală și economică a lui Kohlhaas, prin silnicia iunkerului Wenzel von Tronka — trebuie văzută tocmai în prelungirea răscoalelor țărănești de sub semnul „cocoșului roșu“, al locului pus de răzvrățiți castelelor și minăstirilor. Kohlhaas, nedreptățit, răspunde propriei soții la întrebarea de ce vrea să-și vîndă casa : „Pentru că, draga mea Lisbeth, nu vreau să rămîn într-o țară în care nu-mi sînt apărute drepturile. Mai bine un cîine, dacă vor să mă calce în picioare, decît om să fiu“. Mîndru, intransigent, inflexibil, respingînd compromisul — Kohlhaas își cheamă oamenii la acțiune, și violenței feudalilor răspunde prin violență, făcîndu-și dreptate. Este exact ceea ce nu poate tolera nici în-suși Martin Luther, trimis să-l potolească, de fapt să faciliteze aplicarea perfidei tactici a domnilor de-a ajunge aparent la o înțelegere, pentru a-i dispersa apoi pe țărani în pîlcuri mici și a-i decima în parte. Printr-o ipocrită sentință, lui Kohlhaas i se restituie bunurile furate de senior, dar, în același timp, el este osîndit la moarte pentru răzvrătire împotriva ordinii, a legii. A ordinii pe care, cel dintîi, o apără fostul călugăr augustin Martin Luther, potrivit trecerii de la predicarea reformei religioase la aceea a luptei sociale armate. „Molia halcă de carne de la Wittenberg“ — cum îl botezase Mûntzer pe Luther — ațîță de-a dreptul la masacrul : „Țăranii trebuie să fie striviți, gîtiți, străpuși, pe-ascuns și de față cu lumea, acolo unde se poate, așa

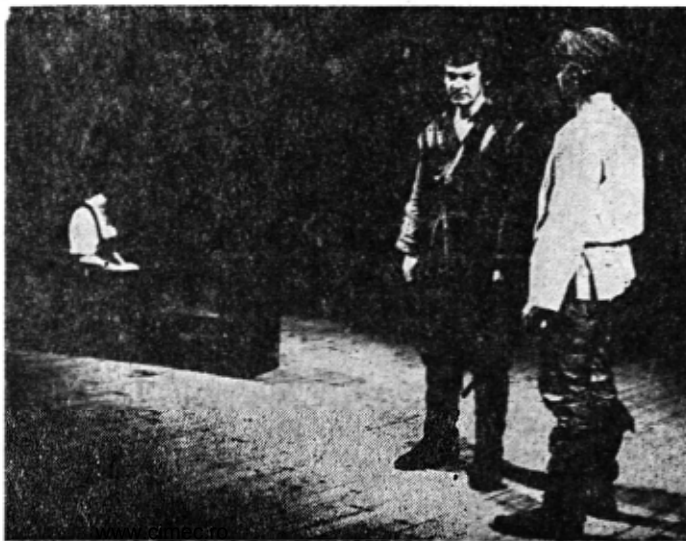
Regia : HARAG GYÖRGY.

Decoruri : MIRCEA MATCABOJI ;
Costume : EDITH SCHIRANZ-KUNOVITS.

Distribuția : HEJJA SÁNDOR (Kohlhaas Mihály) ; SEBÜK KLARA (Lisbeth) ; VADÁSZ ZOLTÁN (Nagelschmidt) ; BARKÓ GYÖRGY (Herse) ; BALOGH EVA (Mária) ; SENKALSZKY ENDRE (Wenzel von Tronka, baron) ; NAGY DEZSÖ (Günther, baron) ; PETERFFY GYULA (Müller Ferenc) ; KOZMA LAJOS (Kallheim) ; MARESCH BÉLA (Hinz) ; SCHAAZER RICHÁRD (Kunz) ; MIHALY PÁL (Zauner) ; KINCSES ELEMÉR (Eibenmeyer) ; PÁSZTOR JÁNOS (Várnagy) ; HIGYED IMRE (Vámos) ; NAGY REKA (Antonia, călugăriță) ; LÁSZLÓ GERŐ (Luther Martin) ; MÓCSY LÁSZLÓ (Henrik) ; MARTON JÁNOS (Mann).

denburg, pe la jumătatea veacului al șase-sprezecelea : adică la puțină vreme după înăbușirea în sînge (în ziua de 16 mai 1525, la Frankenhausen) a „războiului țărănesc“

Sebük Klara : (Lisbeth).
Hejja Sándor (Kohlhaas
Mihály) și Vadász Zoltán
(Nagelschmidt), în „Flori-
le unui geambaș“ de
Suto András.

cum se ucide un cîine turbat! De aceea, domnilor dragi, bateți-i, iar de cazi și tu răpus, cîinste ție, căci nici o moarte nu poate fi mai sfîntă". Încă nesatisfăcut, Luther insistă : „Înțeleptul zice : cibus onus, virgam asino [hrană, povară, băț i se cuvin măgarului] ; țărănilor li se cuvin paiele, ei nu ascultă de vorba bună și sînt lipsiți de mințe ; de aceea vor asculta de virgam, de pușcoci, și bine le șade. Trebuie să-i rugăm să se supună și dacă nu se supun, nu există crutare. Faceți să șuiere pușcoacele, altminteri ei fac de o sută de ori mai rău".

Și în drama în trei acte a lui Sütő András, *Egy lócsiszár virágvasárnapja* (Floriile unui geambaș) — mai puțin o dramatizare și mai mult o liberă lectură scenică a înlănțuirii de fapte și de situații din Michael Kohlhaas de Heinrich von Kleist — apare Luther și-l cheamă pe rebel la ordine, negîndu-i dreptul de a-și face „singur” dreptate. Și în piesa lui Sütő, o spontană mișcare de răscoală țărănească e înăbușită cu forța și cu fătărnicia. Dar, dacă e adevărat că — potrivit expresiei autorului — lectura lui Michael Kohlhaas deschide „o altă fearestră”, tot atît de adevărat e că Sütő evită cu bunăștiință orice tentație a „reconstituirii istorice” și preferă cu lucidă eleganță punerea în pagină a unui patetic „sentiment al istoriei”, ținînd un picior de compas în drama romantică (a cărei poetică o depășește dialectic) și celălalt, în teatrul politic contemporan (pe care, de asemenea, îl depășește, cel puțin în propunerea brechtiană sau piscatoriană). Aș fi înclinat să afirm că Floriile unui geambaș este rodul unei lecturi critice (adică moderne) a povestirii Michael Kohlhaas, dar o lectură posterioară filmului Sármanii flăcăi al lui Jancsó Miklós (cu care atît novela, cît și piesa au în comun cel puțin sensul „capcanei” finale). Nu știu cît de ilustră e traducerea în limba maghiară a narațiunii kleistiene și nici dacă l-ar fi putut stimula pe autorul nostru ; cert rămîne, însă, faptul că Sütő a valorificat din plin încărcătura ritmică, aproape muzicală a limbii (nu propunea oare Kleist o notație muzicală a strofelor poetice, așa cum avea să ceară Appia, pentru caietul regizoral al textului dramatic ?) și a pantomimei din textul clasicului german, creînd la rîndul său o dramă care strălucește prin frumusețea și armonia dialogului, a limbii scris-vorbite, fără să schiopăteze (epic), prea supărător în construcția specifică. Și toată această noblete a mijloacelor de expresie, a procedeelelor prozodice este integrată eficacității temei fundamentale : orice mișcare socială spontană este menită să se rezolve, să se resoarbă în ordinea constituită (chiar și cînd iese biruitoare, darămite cînd e biruită).

Viguroasa viziune regizorală a lui Harag György — devenită stil personal — sprîjină și amplifică această temă, într-o sin-

tează scenică suplă, abilă, atașantă, persuasivă, cu accente cînd lirice (scenele de dragoste Michael-Lisbeth, amintind de gingășia relațiilor dintre Othello și Desdemona din spectacolul lui Zavadski), cînd de o violență aproape naturalistă, scandind cu precizie și hotărîre ideile, făcînd sentimentele să se topească parcă într-o fină pulbere de sunete și de imagini, capabile să restituie „grosimea” timpului (istoric). Decorul aproape fix (cu elemente mobile) al lui Mircea Matca-boji, ca și costumele Edithej Schranz-Kunovits și aranjamentul muzical al Xeniei Lengyel rotunjesc unitatea audio-vizuală a unui spectacol puternic și omogen, de o evidentă cursivitate dramatică, de la un capăt la altul.

Omogenitatea acestei premiere pe țară e obținută — nu se putea altfel — și prin contribuția interpreților, dintre care ies în binemeritat relief Iléjja Sándor (un Kohlhaas uman, civilizat, generos și în același timp energic), Vadász Zoltan (un Nagelschmidt febril și patetic pînă la sacrificiu), Sebők Klára (frumos-casnică în Lisbeth), Senkálzsky Endre (Wenzel von Tronka, odios), Péterffy Gyula (un Müller personificînd fătărnicia birocratizată), László Gerő (un Luther poate mai puțin antipatic decît i-ar fi cerut gîndirea), Márton János (țăranul Mann, umil și umilit) și Nagy Reka (o Antonia modificată față de text, în sens, aș zice, „consumistic”, singura concesie de gust a regiei).

Egy lócsiszár virágvasárnapja este un spectacol care merită să devină emblematic pentru Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, avînd la temelie un text teatral care merită să fie mai repede tradus în românește și jucat și pe alte scene, avînd în vedere anvergura sa clasică, frumusețea punerii în imagini și în tensiune a ideilor, a „songurilor” ce scilepesc în dialogul lui Sütő András, care se face ecoul tîrziu, prin glasul lui Michael Kohlhaas, al cuvintelor de foc rostite acum patrusutecincizeci de ani de profetul răzvrătirii, Thomas Münzer : „Prinții și domnii sînt izvorul tuturor cămătăăriilor, hoțiilor și tilhăriilor ; ei își însușesc toate vietățile, peștii din apă, păsările din văzduh și copacii pămîntului. Apoi predică poporului : nu fura !, iar ei apucă, îi despoaie, îi jupoaie, pe țărani și pe meseriași, ei pentru aceștia, la cea mai mică abatere se înalță spînzurătoare...” Și în continuare, adresîndu-se opin-carilor cu nojite (Bundschuh) : „Ridicați satele și orașele, dar mai ales pe ortacii mineri, împreună cu alți tovarăși vajnici, și asta vă va fi de folos. Nu mai dormiți atîta. Nu lăsați să se răcească sabia voastră, nu vă moleșiți ! Bateți nicovala, doborîți turnul cel semeț ! Cît timp trăiesc domnii, nu e cu putință să scăpați de frica omenească”.

Florian Potra